

העזרה מהסוגיא

גיטין ב. - ה:

פרשת במדבר ה'תשפ"ג

דף ב - ה

◆ תקנת בפני נכתב ובפני נחתם:

- הקדמה - רבנן תיקנו ששליח שמביא גט צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ונחלקו האמוראים בטעם התקנה, ובאופנים שבהם נאמרה התקנה, וכדלהלן.
- טעם התקנה:
 - לרבא - משום שרבנן חששו שהגט מזויף*.
 - לרבה - משום שרבנן חששו שהגט מזויף, וכן רבנן חששו שהגט לא נכתב לשמה (למסקנת הגמ' ש'רבה אית ליה דרבא')².

הערות

א בדברי הגמ' מבואר שמדאורייתא אין חשש שהגט מזויף, משום ש'עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין', אמנם מדרבנן באופן שאין עדים מצויים לקיים את הגט או באופן שהבעל מערער יש חשש שהגט מזויף, ולכן השליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ולקיים את הגט, או ששני עדים יקיימו את החתימות של הגט. אבל באופן שעדים מצויים לקיים את הגט והבעל לא מערער, אין חשש שהגט מזויף (תוס' מוסיף שלמרות שבכל שטר בי"ד טוענים טענת 'מזויף', בגט בי"ד לא טוענים טענת 'מזויף' משום חשש 'עיוגונא').

הגמ' מבארת שרבנן הקילו שהשליח נאמן לקיים את הגט למרות שהוא עד אחד משום חשש 'עיוגונא', ואפילו באופן שהבעל מערער השליח נאמן לקיים את הגט, משום שהשליח צריך לתת את הגט בפני שנים או בפני שלשה, ומחמת כך השליח מדייק האם הגט מזויף (ובדברי הגמ' [ו ב] מבואר שאפילו באופן שחכמים לא תיקנו שהשליח יאמר בפני נכתב ובפני נחתם, באופן שהשליח אמר בפני נכתב ובפני נחתם השליח נאמן).

הגמ' מבארת שלפי רבא הסיבה שהשליח צריך לומר 'בפני נכתב', ולא מספיק שיאמר 'בפני נחתם', משום שאם השליח יאמר רק 'בפני נחתם', יש חשש שאנשים יחליפו בין קיום הגט לקיום שטרות בעלמא.

ב הגמ' מבארת שבאופן שהשליח הביא את הגט מחוץ לארץ שלא בקיאים בדין לשמה, מדאורייתא אין חשש שהגט נכתב שלא לשמה, משום ש'רוב בקיאיין' וכן 'סתם ספרי דדיני מיגמר גמירי' (אבל אם היה חשש מדאורייתא שהגט נכתב שלא לשמה, השליח לא היה נאמן להעיד שנכתב לשמה, משום ש'אתחזק איסורא' ומשום ש'אין דבר שבערוה פחות משנים') אמנם רבה סובר שרבנן חששו שהגט נכתב שלא לשמה, ובביאור החשש נחלקו רש"י ותוס': לרש"י החשש שהבעל מצא גט שנכתב לשם בעל ואשה אחרים ויגרש בו, ולתוס' החשש שהסופר כתב גט להתלמד והבעל מצא את הגט וגירש בו.

הגמ' מבארת שרבנן הקילו שהשליח נאמן באמירת בפני נכתב ובפני נחתם להעיד שהגט נכתב לשמה, ולא צריך שני עדים להעיד שהגט נכתב לשמה משום חשש 'עיוגונא'. ואפילו באופן שהבעל מערער, השליח נאמן שהגט נכתב לשמה, משום שהשליח צריך לתת את הגט בפני שנים או בפני שלשה, ומחמת כך השליח מדייק האם הגט נכתב לשמה (ובדברי הגמ' [ו ב] מבואר שאפילו באופן שחכמים לא תיקנו שהשליח יאמר בפני נכתב ובפני נחתם, באופן שהשליח אמר בפני נכתב ובפני נחתם השליח נאמן).

לקבלת העלון במייל B0527147396@gmail.com

• האופנים שבהם נאמרה התקנה:

- באופן שהביא את הגט מחוצה לארץ ישראל:
 - באופן שהביא ממקום בחוץ לארץ שרחוק מארץ ישראל - צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כיון שיש חשש שהגט מזויף ונכתב שלא לשמה).
 - באופן שהביא ממקום בחוץ לארץ שקרוב לארץ ישראל (כגון רקם וחגר) - לת"ק לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, לרבן גמליאל ורבי אליעזר צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם².
 - באופן שהביא ממקום בחוץ לארץ שמובלע בתוך התחום של ארץ ישראל - לת"ק ורבן גמליאל לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, לרבי אליעזר צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם³.
- באופן שהביא את הגט מארץ ישראל לחוץ לארץ - צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כיון שיש חשש שהגט מזויף)⁴.
- באופן שהביא את הגט ממקום למקום בחוץ לארץ:
 - באופן שהביא ממדינה למדינה - צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כיון שיש חשש שהגט מזויף ונכתב שלא לשמה).
 - באופן שהביא מאותה מדינה - לרבא לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שעדים מצויים לקיים את הגט. ולרבה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שיש חשש שהגט נכתב שלא לשמה.
- באופן שהביא את הגט ממקום למקום בארץ ישראל:
 - באופן שהביא ממדינה למדינה או באותה מדינה - לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שעדים מצויים לקיים

✽ הערות ✽

בדברי הגמ' מבואר שלאחר שהשליח אמר 'בפני נכתב ובפני נחתם', הגט כשר ואין חשש שהגט נכתב שלא לשמה, ורש"י בפירוש הראשון מבאר שלאחר שהשליח אומר בפני נכתב ובפני נחתם, בית דין שואלים אותו האם הגט נכתב לשמה והשליח עונה שנכתב לשמה, ורש"י בפירוש השני ותוס' מבארים שכאשר השליח מעיד 'בפני נכתב ובפני נחתם' מסתמא מעיד שהגט נכתב לשמה.

הגמ' מבארת שבדברי רבה שצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מחמת דין לשמה, מוכח שהתנא של המשנה סובר שצריך לכתוב את הגט לשמה וכן צריך לחתום את הגט לשמה, וראה להלן [עמוד 4] שנחלקו התנאים בדין זה, והמשנה סוברת כדברי רבי יהודה שמדאורייתא צריך לכתוב את הגט לשמה וכן צריך לחתום על הגט לשמה, או שהמשנה סוברת כדברי רבי אליעזר שמדאורייתא צריך לכתוב את הגט לשמה ומדרבנן צריך לחתום על הגט לשמה (וכפי שמבואר בהערה יד).

בדברי הגמ' מבואר שהחשש שמא הגט נכתב שלא לשמה נאמר 'לפני שלמדו', אמנם 'לאחר שלמדו' (כלומר שבני מדינת הים למדו את הדין של לשמה) מעיקר הדין אין חשש שמא הגט נכתב שלא לשמה, אמנם רבנן גזרו 'שמא יחזור דבר לקלוקל'. ובדברי הגמ' מבואר שרבנן גזרו רק באופנים ששכיחים אבל באופנים שאינם שכיחים (כגון ששני עדים הביאו את הגט ממדינת הים, או ששליח אחד הביא את הגט והתחרש לאחר שהביא את הגט לפני שהספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם) רבנן לא גזרו.

ג נחלקו רבה ורבה, בביאור המחלוקת התנאים האם צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם באופן שמביא גט במקומות בחוץ לארץ שקרובים לארץ ישראל: לרבה, לת"ק מקומות אלו בקיאים בדין לשמה, ולכן לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ולרבן גמליאל ורבי אליעזר מקומות אלו לא בקיאים בדין לשמה, ולכן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ולרבה, לת"ק מצויים אנשים שמגיעים ממקומות אלו לארץ ישראל, ולכן לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם כיון שעדים מצויים לקיימו, ולרבן גמליאל ורבי אליעזר לא מצויים אנשים שמגיעים ממקומות אלו לארץ ישראל, ולכן צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם.

נחלקו תירוצי התוס' מה נחשב 'ארץ ישראל' לענין הדין של בפני נכתב ובפני נחתם: שיטת ר"ת מקום שקדוש בקדושת ארץ ישראל, ושיטת ר"י מקום שסמוך לעיקר הישוב של ארץ ישראל ולישיבות ולבתי הדינים שבארץ ישראל.

בדברי המשנה מבואר שרבי יהודה סובר כדברי רבן גמליאל ורבי אליעזר, שהמביא גט מרקם שקרובה לארץ ישראל צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ובדברי רבי יהודה מבואר עוד שהמביא גט מאשכולן ועכו שקרובים לארץ ישראל, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם. ובדברי המשנה מבואר שרבי מאיר חולק על רבי יהודה וסובר שהמביא גט מעכו לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ונחלקו תירוצי התוס' בביאור המחלוקת: לפי ר"ת, לרבי יהודה חציה נחשבת כארץ ישראל וחציה נחשבת כחוץ לארץ, וכפי שמבואר בדברי הגמ' לענין קדושת ארץ ישראל, שעכו חציה נחשבת ארץ ישראל וחציה נחשבת כחוץ לארץ, ולרבי מאיר כולה נחשבת כארץ ישראל. ולפי ר"י, לרבי יהודה כולה נחשבת כחוץ לארץ, משום שגם החצי של עכו שנחשב כארץ ישראל לענין קדושת ארץ ישראל, נחשב כחוץ לארץ לענין גטין, משום שרחוק מעיקר הישוב של ארץ ישראל, ולרבי מאיר כולה נחשבת כארץ ישראל.

ד הגמ' מבארת שהטעם של ת"ק ורבן גמליאל, שבאופן שהשליח מביא גט ממקום שמובלע בתוך התחום של ארץ ישראל לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, משום שבמקומות אלו בקיאים לשמה, וכן מצויים אנשים שמגיעים ממקומות אלו לארץ ישראל, ולכן רבנן לא הצריכו שהשליח יאמר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שעדים מצויים לקיים את הגט. והטעם של רבי אליעזר שהשליח צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, משום ש'לא תחלוק במדינת הים'.

ה בפשטות דברי המשנה משמע שלפ"ת לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, ולפי חכמים צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, אמנם בדברי הגמ' [ד ב] מבואר שחכמים מבארים את דברי ת"ק (ולמרות שדברי הגמ' נאמרו בדעת רבא ולא בדעת רבה, מ"מ למסקנת הגמ' ש'רבה אית ליה דרבא' דברי הגמ' נאמרו בין בדעת רבא ובין בדעת רבה).

את הגט, ואין חשש שהגט נכתב שלא לשמה¹.

- באופן שהביא ממקום שמקפידים שלא יעברו ('מהגמוניא להגמוניא') - צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כיון שיש חשש שהגט מזויף).

• אופנים שונים:

- באופן שהבעל הביא את הגט - לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שאין חשש שהבעל יערער שהגט מזויף או שהגט נכתב שלא לשמה.
- באופן שהאשה הביאה את הגט - צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם (כיון שיש חשש שהגט מזויף ונכתב שלא לשמה)².
- באופן ששני שלוחים הביאו את הגט - לרבה לא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שאין חשש שהגט מזויף. ולרבה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, כיון שיש חשש שהגט לא נכתב לשמה. אמנם בדברי הגמ' מבואר שרבה מודה 'לאחר שלמדו', שלא צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם³.

◆ דיני אשה שהתגרשה באופן שהשליח היה צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם והשליח לא אמר:

- באופן שיש חשש שהגט מזויף (כגון שלא קיימו את החתימות שבגט) - לא תנשא, ואם נשאת תצא. ולפי רבי מאיר הוולד ממזר, משום ש'כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הוולד ממזר'. ולפי רבנן אין הוולד ממזר⁴.
- באופן שאין חשש שהגט מזויף (כגון שעדים קיימו את החתימות שבגט):
 - לרבה - מותרת להנשא, כיון שאין חשש שהגט מזויף⁵.
 - לרבה - אסורה להנשא, כיון שיש חשש שהגט נכתב שלא לשמה. אמנם 'לאחר שלמדו', באופן שהשליח היה פקח בשעת מסירת הגט ולאחר מכן התחרש, מותרת להנשא⁶.

◆ גט שלא חתמו עליו עדים - לרבי מאיר הגט פסול משום ש'עדי חתימה כרתי' ולרבי אלעזר באופן שהגט נמסר בפני עדים הגט כשר משום ש'עדי מסירה כרתי'⁷.

➤ הערות

- 1 הגמ' מבארת שהסיבה שעדים מצויים לקיים את הגט ממדינה למדינה בארץ ישראל: בזמן בית המקדש כיון שיש עולי רגלים, ולאחר חורבן בית המקדש כיון שיש בתי דינים קבועים.
- 2 בדברי הגמ' מבואר שגם 'לאחר שלמדו' ומעיקר הדין אין חשש שהגט נכתב שלא לשמה, מ"מ באופן ששליח מביא את הגט רבנן חששו שהגט נכתב שלא לשמה 'שמא יחזור דבר לקלקולו', ולמרות שהאופן שהאשה מביאה את הגט הוא מקרה לא שכיח, מ"מ 'לא פלוג רבנן' שבכל אופן ששליח אחד מביא את הגט יש חשש שהגט נכתב שלא לשמה.
- 3 נחלקו רש"י ותוס' בביאור הסיבה שאין חשש שהגט מזויף באופן ששנים הביאו את הגט: רש"י מבאר כיון ששני העדים מצויים לקיים את הגט כאשר הבעל יערער, תוס' מקשים על דברי רש"י שצריך לחשוש חשש שהעדים ילכו למדינת הים ולא יהיו עדים לקיים את הגט, ולכן תוס' מבארים שמדובר באופן ששני השלוחים מעידים שהבעל שלחם, ולכן אין חשש שהבעל יערער שהגט מזויף, כיון שהבעל לא שולח לאשה גט פסול בשביל להכשילה.
- 4 הגמ' מבארת ש'לאחר שלמדו' מעיקר הדין אין חשש שהגט נכתב שלא לשמה, אמנם רבנן חששו 'שמא יחזור דבר לקלקולו', ולכן באופן שהשליח לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אסורה להנשא. אבל באופן ששני שלוחים הביאו את הגט מותרת להנשא, משום שרבנן לא גזרו באופן זה שאינו שכיח.
- 5 בדברי הברייטא מבואר שבאופן שהשליח הביא לאשה את הגט ולא אמר בפני נכתב ובפני נחתם, יכול לחזור ולקחת את הגט מהאשה ולתת לה את הגט שוב, ולומר בשעת הנתינה בפני נכתב ובפני נחתם. ותוס' מבארים שבאופן שהשליח עשה זאת לפני שהאשה נשאת, מועיל אמירתו שהאשה תנשא לכתחילה. ובאופן שהשליח עשה לאחר שהאשה נשאת: לרבנן מועיל אמירתו שהאשה לא צריכה להתגרש, אבל לרבי מאיר לא מועיל אמירתו משום שרבנן קנסו את האשה ש'תצא מזה ומזה'.
- 6 בדברי רבא מבואר שבאופן ששני עדים מקיימים את חתימות הגט, הגט כשר, ונחלקו רש"י ותוס' בדעת רבא באופן שהשליח אמר שמוכיר את חתימות העדים ('דעת'): לרש"י הגט כשר, לתוס' הגט פסול. אמנם לרבה לכו"ע הגט פסול, כיון שיש חשש שהגט נכתב שלא לשמה.
- 7 הגמ' מבארת ש'לאחר שלמדו' מעיקר הדין אין חשש שהגט נכתב שלא לשמה, אמנם רבנן חששו 'שמא יחזור דבר לקלקולו', ולכן באופן שהשליח לא אמר בפני נכתב ובפני נחתם אסורה להנשא ובאופן שנשאת לא תצא. אבל באופן שהשליח היה פקח בשעת מסירת הגט ולאחר מכן התחרש, מותרת להנשא, משום שרבנן לא גזרו באופן זה שאינו שכיח.
- 8 תוס' מבאר שנחלקו תירוצי הגמ' בדעת רבה באופן שנשאת: לפי התירוץ הראשון, קודם שלמדו תצא, ולאחר שלמדו לא תצא. ולפי התירוץ השני לא תצא. אמנם רש"י סובר שלא נחלקו תירוצי הגמ', אלא לכו"ע קודם שלמדו תצא, ולאחר שלמדו לא תצא.
- 9 תוס' מבארים שלמרות שלפי רבי מאיר גט שאין בו עדים פסול משום ש'עדי חתימה כרתי', מ"מ גט שנכתב בכתב ידו של הבעל ואין בו עדים כשר, משום ש'אין לך חתימה גדולה מזו'. אמנם רש"י [פא] סובר שלפי רבי מאיר לא מועיל גט שנכתב בכתב ידו של הבעל ואין בו עדים.

◆ דין כתיבת גט לשמה וכתיבת גט בתלוש:

- הקדמה - בפסוק נאמר 'וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה', ודורשים 'לה' לשמה, וכן דורשים 'וכתב ונתן' למעט גט שמחובר לקרקע שצריך 'כתיבה קציצה ונתינה'. ונחלקו התנאים בביאור כוונת הפסוק 'וכתב', וכדלהלן.
- לרבי מאיר - כוונת הפסוק 'וכתב' היא לחתימת העדים (משום ש'עדי חתימה כרתי'), ולכן חתימת העדים צריכה להעשות לשמה ובתלוש, אבל כתיבת הגט לא צריכה להעשות לשמה ובתלוש^{יג}.
- לרבי אלעזר - כוונת הפסוק 'וכתב' היא לכתיבת הגט (משום ש'עדי מסירה כרתי'), ולכן כתיבת הגט צריכה להעשות לשמה ובתלוש, אבל חתימת העדים לא צריכה להעשות לשמה ובתלוש^{יד}.
- לרבי יהודה - כוונת הפסוק 'וכתב' היא בין לכתיבת הגט ובין לחתימת העדים, ולכן כתיבת הגט וחתימת העדים צריכה להעשות לשמה ובתלוש.

◆ דיני אמירת 'בפני נכתב ובפני נחתם':

- בפני כמה אנשים צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם':
 - באופן שאשה מביאה את הגט - צריכה לתת בפני שלשה, משום שהאמירה 'בפני נכתב ובפני נחתם' מועילה לקיים את הגט, וקיום צריך להעשות בפני בית דין.
 - באופן שאיש מביא את הגט - מעיקר הדין מספיק לתת בפני שני אנשים, כיון שהשליח יכול להצטרף ולהיות דיין שהרי 'שליח נעשה עד' ו'עד נעשה דיין', אמנם נחלקו האמוראים האם רבן גזרו שיצטרכו לתת בפני שלשה אטו אופן שהאשה מביאה את הגט.
- זמן אמירת 'בפני נכתב ובפני נחתם' - בדברי הגמ' מבואר שהשליח צריך לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' בשעת נתינת הגט, ותוס' מוסיף שהשליח יכול לומר בפני נכתב ובפני נחתם לאחר נתינת הגט תוך כדי דיבור, ותוס' מסתפק האם השליח יכול לומר 'בפני נכתב ובפני נחתם' לאחר כדי דיבור בזמן ש'עסוקים באותו ענין', וכן תוס' מסתפק האם מועיל אמירת 'בפני נכתב ובפני נחתם' לפני נתינת הגט.

» הערות «

תוס' מבארים שלמרות שרבי מאיר סובר ש'עדי חתימה כרתי' מ"מ רבי מאיר מודה שצריך שיהיו עדים בשעת המסירה משום ש'אין דבר שבערוה פחות משנים'.

נחלקו תירוצי התוס' בדעת רבי אלעזר, בשטר שיש עליו עדי מסירה האם גובה מנכסים משועבדים: לתירוץ אחד בתוס' גובה מנכסים משועבדים, לתירוץ שני בתוס' נחלקו הסוגיות בכך.

יג בדברי המשנה מבואר, שלמרות שלפי רבי מאיר מדאורייתא כתיבת הגט לא צריכה להעשות בתלוש, מ"מ מדרבנן אסור לכתוב את הגט במחובר לקרקע, גזירה שמא יחתום על הגט במחובר לקרקע.

יד בדברי הגמ' מבואר שלמרות שלפי רבי אלעזר מדאורייתא לא צריך לחתום על הגט לשמה, מ"מ מדרבנן באופן שעדים חותמים על הגט צריכים לחתום לשמה, ובאופן שחתמו שלא לשמה הגט פסול משום שהגט 'מזויף מתוכו', וכפי שרבי אלעזר סובר שגט שחתמו עליו עדים קרובים או פסולים הגט פסול משום שהגט 'מזויף מתוכו'.

טעם הפסול של גט שמזויף מתוכו באופן שחתמו על הגט עדים פסולים: לרש"י [י ב] משום שיש חשש שיבואו למסור את הגט בפני העדים הללו, לתוס' יש חשש שיבואו לסמוך על העדי חתימה להוכיח שהגט נמסר כהלכתו ויוציאו ממון על פי עדות פסולה. תוס' מוסיפים שהסיבה שבאופן שהעדים חתמו על הגט שלא לשמה הגט פסול מדין 'מזויף מתוכו', משום שחכמים חששו שאם יחתמו על הגט שלא לשמה יבואו לכתוב את הגט שלא לשמה.